

LIETUVIŲ GIMTOSIOS KALBOS BENDROSIOS PROGRAMOS PRITAIKYMAS ŽEMŲ (RIBOTO INTELEKTO) GEBĖJIMŲ MOKINIAMS

Ugdymo tikslas

Lietuvių kalbos tikslas – sudaryti prielaidas žemų intelekto gebėjimų mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, atsižvelgiant į jų individualią kalbinę, kultūrinę, socialinę patirtį, ugdymosi poreikius ir išgales.

Ugdymo uždaviniai

Siekama, kad mokiniai įgytų komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingai mokymosi, visuomeninei ir būsimai profesinei veiklai:

- mokytusi kurti sakytinius ir rašytinius tekstus, siekdami įvairių tikslų pažįstamose socialinėse situacijose;
- ugdytusi poreikį sąmoningai skaityti, gebėjimą suprasti įvairaus pobūdžio tekstus;
- ugdytusi poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus, remiantis pavyzdžiais, modeliais, įgustų taikyti tinkamas strategijas;
- patirtų estetinių išgyvenimų skaitydami grožinės literatūros tekstus, atpažintų esmines vertybes.

Mokinių gebėjimų raida

Šioje dalyje nurodoma esminių kiekvienos veiklos srities – kalbėjimo ir klausymo, skaitymo, literatūros (kultūros) pažinimo, rašymo – gebėjimų raida. Jei gebėjimas atitinkamame konkretniuose neugdomas, jis žymimas brūkšneliu.

1. Kalbėjimas ir klausymas		
5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1.1. Atsakyti į klausimus iš klausomo teksto.	1.1. Glaustai nusakyti klausomo teksto turinį remiantis pateiktu planu.	1.1. Suformuluoti klausomo teksto temą. Išsakyti savo nuomonę apie klausomo teksto turinį, remiantis patirtimi.
1.2. –	1.2. Mokytojui padedant pasirengti ir kalbėti pažįstamiems adresatams (bendraamžiams, artimiesiems, mokytojams) įprastose komunikacinėse situacijose.	1.2. Kalbėti pažįstamiems adresatams (jaunesniems, bendraamžiams, artimiesiems, mokytojams) neoficialiose komunikacinėse situacijose.
1.3. Mokytojui padedant, perduoti informaciją apie įvykį, nuotyki.	1.3. Mokytojui padedant, tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį, papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?)	1.3. Tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį, papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?), paaiškinti nesudėtingą procesą (Kaip tai daroma?)
1.4. Mokytojui padedant, pasakyti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, vertinti.	1.4. Mokytojui padedant, pasakyti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, pagrįsti remiantis savo patirtimi.	1.4. Pasakyti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, pagrįsti remiantis savo patirtimi ir kitais šaltiniais.
1.5. Dalyvaujant pokalbiuose klausytis, klausti, atsakyti.	1.5. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose klausytis, klausti, atsakyti.	1.5. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose klausytis, klausti, atsakyti, pagrįsti savo nuomonę.
1.6. Mokytojui padedant, siekti kalbėti aiškiai.	1.6. Mokytojui padedant, siekti kalbėti tiksliai ir aiškiai.	1.6. Siekti kalbėti tiksliai ir aiškiai.

1.7. Mokytojui padedant, apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė.	1.7. Mokytojui padedant, apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl.	1.7. Mokytojui padedant, apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.
2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas		
5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas		
Atsakyti į klausimus apie teksto turinį ir tematiką.	Mokytojui padedant, nurodyti aiškiai išreikštą teksto temą, pagrindinę mintį, nusakyti nuotaiką, tiesiogiai įvardytas vertybes.	Remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais, nurodyti teksto temą, konfliktą, formuluoti pagrindinę mintį. Mokytojui padedant, atpažinti aiškiai tekste teigiamas vertybes.
2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus		
Paašškinti nesudėtingas grožiniame kūrinėje vaizduojamas situacijas remiantis savo patirtimi.	Paašškinti grožiniame kūrinėje vaizduojamas situacijas remiantis savo patirtimi, įvairių sričių žiniomis, teksto visuma.	Paašškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis, grožiniame kūrinėje vaizduojamas situacijas remiantis savo patirtimi.
2.1.C Analizuoti, kaip tekstuose kuriama prasmė		
Įvardyti grožinio kūrinio veiksmo vietą, laiką, veikėjus.	Pagal pateiktą modelį apibūdinti grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus: veiksmo vietą, laiką, veikėjus.	Apibūdinti grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus: veiksmo vietą, laiką, veikėjus.
2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką		
Pasakyti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus remiantis išpūdžiu, savo patirtimi.	Pasakyti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus remiantis išpūdžiu, savo patirtimi, tekstu.	Vertinti pagal pateiktus kriterijus, vertinimus pagrįsti tinkamais argumentais iš teksto.
2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su skirtingo pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais		
Rasti tiesiogiai pasakytą informaciją nurodytame šaltinyje.	Rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose šaltiniuose. Tinkamai ją pasirinkti pagal pateiktą modelį.	Savarankiškai susirasti informaciją nurodyta tema. Tinkamai ją pasirinkti.
2.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi		
2.3.A. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: skaityti dar kartą (kelis kartus), klausti kitų.	2.3.A. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: skaityti dar kartą (kelis kartus); pasižymėti, kas neaišku; klausti kitų; perfrazuoti mintis savais žodžiais.	2.3.A Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: skaityti dar kartą (kelis kartus); pasižymėti, kas neaišku; klausti kitų; perfrazuoti mintis savais žodžiais; remtis kitų dalykų žiniomis, ieškoti papildomų šaltinių.
2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė.	2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl.	2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.
3. Rašymas		
5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
3.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą		

3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką, adresatą (pažįstamas, nepažįstamas; bendraamžis, vyresnis)	3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas; bendraamžis, vyresnis).	3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į komunikavimo situaciją ir adresatą (jaunesnis, bendraamžis, vyresnis; gerai išmanantis dalyką, menkai informuotas).
3.1.B. Pagal modelį kurti nesudėtingos kompozicijos trumpus pasakojimus.	3.1.B. Siekiant sudominti, kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus. Mokytojui padedant, siekti gyvumo, vaizdumo naudojantis pateiktomis leksikos priemonėmis.	3.1.B. Siekiant sudominti, kurti vientisus pasakojimus. Sieti pasakojimo ir aprašymo elementus.
3.1.C. Aiškiai apibūdinti gerai žinomą asmenį, daiktą, gyvūną, vietą.	3.1.C. Tiksliai, aiškiai apibūdinti gerai žinomą asmenį, daiktą, gyvūną, vietą, paaiškinti įvykį, procesą (pvz., žaidimą).	3.1.C. Nuosekliai, aiškiai aprašyti proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškinti nesudėtingą reiškinį.
3.1.D. Trumpai parašyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoti remiantis savo patirtimi.	3.1.D. Parašyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoti remiantis savo patirtimi.	3.1.D. Parašyti savo nuomonę laikantis trinarės teksto struktūros reikalavimų. Rašant remtis savo patirtimi ir kitais šaltiniais.
3.1.E. -	3.1.E. -	3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su kasdienio gyvenimo situacijomis.
3.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba		
Kiek išgali rašyti suprantamai, taisyklingai rašyti ir skirti išmoktus atvejus, siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.	Kiek išgali tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.	Kiek išgali tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.
3.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmąstyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi		
3.3.A. Planuoti naudojantis pateiktu modeliu.	3.3.A. Mokytojui padedant, kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant tinkamas strategijas.	3.3.A. Mokytojui padedant, kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant tinkamas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.
3.3.B. Mokytojui padedant, tobulinti nurodytą teksto dalį turinio ir taisyklingumo aspektu.	3.3.B. Mokytojui padedant, tobulinti nurodytą teksto dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais.	3.3.B. Mokytojui padedant, tobulinti tekstą ar nurodytą jo dalį turinio, kalbinės raiškos, struktūros ir taisyklingumo aspektais.
3.4.C. Mokytojui padedant, apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.	3.3.C. Mokytojui padedant, apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl.	3.3.C. Mokytojui padedant, apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.

Turinio apimtis. 5–6 klasės

Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: sudominti (mokomasi pasakoti įvykius, nuotykius, sekti pasakas), informuoti (tiksliai perduoti informaciją), išreikšti savo nuomonę.

Aktyvaus klausymosi veikla. Aptariama klausymosi svarba bendraujant, mokomasi naudotis mokytojo pasiūlytomis klausymosi strategijomis. Mokytojui padedant, kuriamos tinkamo klausymosi taisyklės ir mokomasi jų laikytis.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Mokomasi tinkamai dalyvauti neoficialiuose pokalbiuose, atsakyti į klausimus, formuluoti klausimą.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas*.

Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs tautosakos, klasikinės ir šiuolaikinės literatūros (ir lietuvių, ir kitų tautų) kūriniai. Skaitomi mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys negrožiniai (publicistiniai, dokumentiniai, informaciniai) ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., filmų, reklamų, paveikslėlių istorijų, elektroninių tekstų, dainovaizdžių, žemėlapių ir kt.).

Šiame koncentre mokiniai turėtų perskaityti ir aptarti:

- kiekvienos literatūros rūšies kūrinių ištraukas;
- stambesnės formos kūrinių (romanų, apysakų) ištraukas;
- smulkesnių žanrų kūrinių (smulkiosios tautosakos, sakmių, padavimų, tautosakinių ir literatūrinių pasakų, apsakymų, eilėraščių, poemų).

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Šiame koncentre formuojamas literatūros kaip išmonės, vaizduojamojo pasaulio sąlygiškumo suvokimas.

Mokomasi suvokti mitų, sakmių, padavimų meninę išmonę. Aptariama smulkioji tautosaka, jos savitumas. Skaitomos liaudies pasakos, aptiriamos etinės vertybės. Susipažįstama su tradiciniais lietuvių liaudies pasakų personažais (pvz., trečias brolis, sesuo, ragana, našlaitė).

Skaitomos ir aptiriamos literatūrinės pasakos, mokomasi apibūdinti literatūrinių pasakų personažus.

Skaitant ir aptariant poezijos tekstus mokomasi atkreipti dėmesį į eiliuotą formą, skambumą, nuotaiką.

Literatūros sąrašas (pasirenkami tekstai ar jų ištraukos, atsižvelgiant į konkretaus mokinio galimybes, polinkius, ugdymosi poreikius).

Lietuvių literatūros tekstai

Kaip atsirado žemė ir Sužeistas vėjas (pasirinktos sakmės)

Lietuviškos pasakos. *Baltas vilkas. Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių. Stiklo kalnas*

Maironis. *Trakų pilis. Milžinų kapai. Pavasaris*

Šatrijos Ragana. *Irkos tragedija*

J. Biliūnas. *Kliudžiau. Brisiaus galas. Kūdikystės sapnai* (pasirinkta ištrauka)

A. Vienuolis. *Padavimai ir legendos* arba V. Krėvė. *Dainavos šalies senų žmonių padavimai*, arba A. Ramonas. *Vilniaus legendos. Pasakos* (pasirinkti kūriniai)

V. Krėvė. *Galvažudys*

J. Aistis. *Peizažas*

S. Nėris. *Eglė žalčių karalienė*

A. Vaičiulaitis. *Nidos žvėrys. Auksinė kurpelė*

P. Cvirka. *Vaikų karas*

H. Radauskas. *Gėlė ir vėjas. Lietus. Balti malūnai*

V. Žilinskaitė. *Nebijokė* (pasirinkti kūriniai)
S. Geda. Baltoji varnelė arba J. Erlickas. *Bobutė iš Paryžiaus, arba lakštingala Zarasuose*, arba *Bilietas iš dangaus*, arba V. Kukulas. Vėjo birbynė (pasirinkti eilėraščiai)

Visuotinės literatūros tekstai

Biblija (ištraukos iš *Senajo Testamento Pradžios knygos* apie pasaulinį tvaną arba Nojaus arką)
H. K. Andersen. *Pasakos* arba *Žiemos pasakos* (1 ar 2 pasirinktos pasakos)
F. Bernet (F. H. Burnett). *Paslaptingas sodas* arba S. Kūlidž (S. Coolidge). *Ką nuveikė Keitė*, arba L. M. Montgomeri (L. M. Montgomery). *Anė iš Žaliastogių*, arba E. H. Porter. *Poliana*, arba J. Spyri. *Heida*
A. Čechovas (pasirinkta novelė)
J. Gorderis (J. Gaarder). *Ei, ar čia yra kas nors?* arba N. Bebit (N. Babbitt). *Amžinieji Takiai*, arba M. Endė (M. Ende) *Momo*, arba *Nuostabus pasakojimas apie laiko vagis ir mergaitę, kuri žmonėms gražino iš jų pavogtą laiką*
Graikų mitai. (*Dedalas ir Ikaras. Tesėjo kelionė į Kretą*)
T. Janson. *Burtininko skrybėlė* arba *Muminuko tėčio memuarai*
A. Lindgren. *Broliai Liūtaširdžiai* arba *Mijo, mano Mijo*, arba *Ronja plėšiko duktė*
K. Paterson. *Tiltas į Terabitiją* (*Smarkuolė Gilė Hopkins*) arba E. Doneli (E. Donnelly). *Sudie, seneli, ištariau aš tyliai*, arba J. Richter. *Lydekos vasara*
A. De Sent-Egziuperi (A. De Saint-Exupéry). *Mažasis princas*
M. Tvenas (M. Twain). *Tomo Sojerio nuotyčiai*

Rekomenduojamų skaityti knygų sąrašas skelbiamas interneto svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Ugdomas knygų kaip literatūros pateikimo formos supratimas. Mokomasi skirti sąvokas: *autorius, rašytojas, poetas, dailininkas*.

Mokomasi įžvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: aptariamai dainomis tapusių eilėraščių, skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajos.

Aptariamai pasirinkti vaikams skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, vaikų literatūros ekranizacijos, spektakliai, interneto svetainės (pasirinkti pavyzdžiai).

Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: sudominti kitus, informuoti, išsakyti savo nuomonę, mintis ir jausmus. Rašoma įvairiems adresatams: bendraamžiams, vyresniems.

Rašymo užduočių kontekstas. 5–6 klasių koncentre mokiniai rašo apie jiems gerai pažįstamus ir aktualius dalykus (bendravimo, laisvalaikio, šeimos, klasės gyvenimo temomis) remdamiesi savo patirtimi – nutikimais, įspūdžiais, išgyvenimais.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas* (8.3.2.4).

Tekstų žanrai. Mokomasi rašyti asmeninį laišką, žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą. Mokiniais suteikiama galimybių pasirinktinai rašyti išmone grįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybinių bandymų. Jie kuria arba perkuria pasaką, pasakėčią, sakmę, padavimą, eilėraštį.

Kalbos pažinimas

Fonetika ir akcentologija. Mokiniai praktiškai mokosi skirti ir taisyklingai tarti balsius (ilguosius, trumpuosius), priebalsius (skardžiuosius, dusliuosius), dvigarsius (dvibalsius, mišriuosius dvigarsius). Mokiniai mokosi atpažinti priebalsių supanašėjimo atvejus ir taisyklingai tarti bei rašyti. Mokytojas stebi mokinių kalbą ir pasižymi dažnesnes klaidas, atkreipia mokinių dėmesį į daromas kalbos klaidas apibendrinamas atliktas užduotis.

Leksika. Aptariamai mokinių kalbai būdingi leksikos normų pažeidimai (semantizmai,

barbarizmai). Naudojamasi žodynais.

Morfologija. Mokiniai supranta, kad kiekvienas žodis yra kalbos dalis, kad kalbos dalys yra kaitomos ir nekaitomos.

Mokiniai mokosi praktiškai atpažinti tekste daiktavardį, būdvardį, veiksmažodį,rieveiksmį (būdo, laiko, vietos).

Mokomasi taisyklingos rašybos pagal individualius poreikius.

Sintaksė. Mokiniai mokosi suskirstyti sakinius žodžių junginiais. Mokomasi skirti sakinių rūšis pagal komunikacinę tikslą. Mokomasi skirti pagrindines ir antrines sakinio dalis. Nagrinėti pateikiami atvejai tik su grynųjų tarinių, vientisiniu veiksniu, neišplėstomis sakinio dalimis. Vienarūšių sakinio dalių skyrimas kableliais (kai vardijamos sakinio dalys, kai jos jungiamos priešinamaisiais ar pasikartojančiais jungtukais). Nagrinėdami nesudėtingus pavyzdžius mokosi atpažinti vientisinį ir sudėtinį sakinius, mokosi skirti nesudėtingus sudėtinio sakinio atvejus. Mokomasi skirti tiesioginę kalbą (nenagrinėjami atvejai, kai autoriaus žodžiai įsiterpia į veikėjo žodžius). Mokiniai atpažįsta sakinyje kreipinį, mokosi jį skirti.

Mokomasi taisyklingos skyrybos pagal individualius poreikius.

Stilistika. Mokomasi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus).

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Šiame centre vyrauja pasakojamojo tipo tekstų nagrinėjimas ir kūrimas. Nagrinėjami pasakojamojo tipo tekstai. Susipažinama su esmine pasakojimo savybe – dinamiškumu, praktiškai mokomasi vartoti veiksmažodžius, kurti pasakojimą laikantis chronologinio principo. Mokomasi išsakyti savo nuomonę.

Mokomasi apibūdinti žmones, gyvūnus, daiktus, tinkamai vartoti būdvardžius..

Nagrinėjamas teksto rišumas. Mokiniai mokosi suprasti, kad sakinius į visumą sieja teksto tema. Mokiniai nagrinėja, kaip tekstuose siejami sakiniai, ir patys pagal modelius, pavyzdžius sieja sakinius vartodami jungtukus, laiko, vietos ir būdorieveiksmius, įvardžius.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai išsiaiškina, kad egzistuoja kalbų įvairovė, kad kalbos skirstomos į grupes, kad lietuvių kalba priklauso baltų kalboms. Mokiniai analizuoja mokytojo pateiktus ir pačių rastus pavyzdžius, parodančius, kad kalba keičiasi.

Turinio apimtis. 7–8 klasės

Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, įtikinti. Nagrinėjami privačiojo ir viešojo kalbėjimo panašumai ir skirtumai. Aptiriamos pagrindinės kalbos etiketo taisyklės ir mokomasi jų laikytis.

Aktyvus klausymo veikla. Mokomasi tikslingai taikyti klausymo strategijas (nusiteikimas aktyviai klausytis; faktų, datų, pavadinimų, neaiškios informacijos pasižymėjimas). Mokomasi gauti grįžtamąją klausymo informaciją (klausimai, komentarai). Aptiriamos netinkamo klausymosi priežastys ir pasekmės.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Kalbama pažįstamiems adresatams neoficialiose situacijose apie gerai žinomus dalykus Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas*.

Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitymi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs klasikinės ir šiuolaikinės grožinės literatūros (ir lietuvių, ir kitų tautų) kūriniai (epiniai, lyriniai, draminiai), jaunimui skirta literatūra. Skaitymi platesnį socialinį kultūrinį kontekstą apimantys vaikams ir paaugliams skirti negrožiniai tekstai. Skaitymi įvairaus pobūdžio (publicistiniai, reklaminiai, informaciniai) ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., reklamos, nesudėtingos schemos, elektroniniai tekstai, internetinių diskusijų forumai). Skaitymi įvairių žanrų negrožiniai tekstai: enciklopedijų, žinytų straipsniai, mokslo populiarieji, straipsnių ištraukos, laišškai, dienoraščiai, atsiminimai.

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Šiame konkurse dėmesys skiriamas literatūros rūšių, tipų, žanrų specifikai pažinti.

Skaitomos pasirinkto epo ištraukos, aptariami pasaulio suvokimo ypatumai, epo herojaus savitumas.

Aptariama nuotykių ir detektyvinė literatūra.

Skaitoma komiškoji literatūra, mokomasi suvokti ironiją.

Skaitant istorinę literatūrą aptariamas istorinių asmenybių vaizdavimas.

Skaitoma fantastinė literatūra.

Privalomos literatūros sąrašas (pasirenkami čia nurodyti arba žemesniųjų klasių tekstai ar jų ištraukos, atsižvelgiant į konkretaš mokinio galimybes, polinkius, ugdymosi poreikius).

Lietuvių literatūros tekstai

K. Donelaitis. *Metai* (ištrauka)

V. Pietaris. *Algimantas* (ištrauka)

Maironis. *Jūratė ir Kastytis*

V. Krėvė. *Skerdžius*

J. Biliūnas. *Laimės žiburys*

S. Nėris. *Anksti rytą* (pasirinkti eilėraščiai)

K. Boruta. *Baltaragio malūnas*

K. Ostrauskas. *Jūratė ir Kastytis*

M. Martinaitis. *Žemės dukra*

J. Vaičiūnaitė arba A. Marčėnas, arba S. Parulskis. *Poezija* (pasirinkti eilėraščiai)

B. Radzevičius. *Žmogus sniege*

B. Vilimaitė. *Papartynų saulė* (pasirinktos novelės)

J. Erlickas. *Humoreskos* (pasirinkti kūriniai)

Visuotinės literatūros tekstai

Biblija (ištraukos iš *Senojo Testamento Pradžios knygos*: pasakojimas apie nupuolimą; pikto kilme; ištraukos iš *Naujojo Testamento Evangelijos pagal Matą* (palyginimas apie sėją, palyginimas apie talentus).

R. Bredberis (R. Bradbury). *Pradžios pabaiga* arba *Akies mirksniu* (pasirinkti kūriniai)

R. Bredberis (R. Bradbury). *Pienių vynu*

D. Defo (D. Defoe). *Robinzonas Kruzas*

Graikų mitai. Prometėjas. Heraklis (pasirinktas mitas)

V. Goldingas (W. G. Golding). *Musių valdovas*

M. Gripe (M. Gripe). *Nepaprasta Agnės Sesilijos istorija*

Homeras. *Odiseja* (ištraukos)

A. Konan Doilis (A. Conan Doyle). *Užrašai apie Šerloką Holmsą*

A. Mickevičius (A. Mickiewicz). *Grażina*

L. Lauri (L. Lowry). *Siuntėjas*

E. A. Pou (E. A. Poe). *Raudonosios mirties kaukė* (pasirinkti kūriniai)

O. Proisleris (O. Preßler). *Krabatas, arba Treji metai užburtame malūne* arba Dž. Kriusas (J. Krüss). *Timas Taleris, arba Parduotas juokas*

V. Šekspyras (W. Shakespeare). *Romeo ir Džiuljeta*

Tūkstantis ir viena naktis (pasirinktos pasakos)

Rekomenduojamų skaityti knygų sąrašas skelbiamas svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Mokomasi įžvelgti literatūros ir kitų menų ryšį: skaitomų kūrinių iliustracijų pavyzdžiai, literatūros kūrinio interpretacija kine ar teatre (pvz., K. Borutos romano *Baltaragio malūnas*).

Aptariami pasirinkti jaunimui ir plačiai visuomenei skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir

radijo laidos, filmai, spektakliai, interneto svetainės (pasirinkti pavyzdžiai).

Rašymas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: sudominti kitus, informuoti, paaiškinti reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas. Rašoma apie gerai žinomus, savo patirtimi grįstus dalykus pažįstamiems adresatams.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame konkreste mokiniai rašo apie gana gerai žinomus ir aktualius dalykus (bendravimo, pomėgių, klasės ir mokyklinio gyvenimo, per lietuvių ir kitų dalykų pamokas nagrinėjamomis temomis). Rašoma remiantis savo patirtimi.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: medžiagos kaupimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Teksto struktūra ir tekstų tipai Žr. *Kalbos pažinimas (8.4.2.4).*

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti paisydami žanro reikalavimų. Mokomasi rašyti laišką (asmeninį ir dalykinį), straipsnį apie mokyklos, paauglių gyvenimo problemas, kelionių išpūdžius, pasiaiškinimą. Mokiniais suteikiama galimybių pasirinktinai rašyti išmone grįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybinių bandymų.

Kalbos pažinimas

Fonetika ir akcentologija. Fonetikos žinios taikomos tik praktiškai kalbant ir rašant. Mokytojas stebi mokinių kalbą ir pasižymi dažnesnes lietuviškų ir tarptautinių žodžių tarties ir kirčiavimo klaidas, atkreipia mokinių dėmesį į jas apibendrinamas atliktas užduotis.

Leksika. Mokomasi vengti nevartotinų žodžių.

Morfologija. Mokomasi praktiškai atpažinti ir skirti kalbos dalis, praktiškai taikyti rašybos taisykles. Mokomasi taisyklingos rašybos pagal individualius poreikius.

Mokomasi taisyklingai vartoti neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas (dalyvis, pusdalyvis, padalyvis), dalelytes. Dalelių rašybos mokomasi tik praktiškai.

Sintaksė. Mokomasi antrininkų sakinio dalių skyrybos: vienerūšių sakinio dalių su apibendrinamaisiais žodžiais, derinamųjų ir išplėstinių pažyminių, priedėlių, tikslinamųjų aplinkybių skyrybos. Plačiau mokomasi tiesioginės kalbos skyrybos (pateikiami atvejai, kai į veikėjo žodžius įsiterpia autoriaus žodžiai), kreipinio skyrybos (kreipinys su pažymimaisiais žodžiais). Mokomasi atpažinti ir skirti įterpinius.

Mokomasi praktiškai skirti elementarius prijungiamųjų sakinių atvejus (šalutinis sakinytis prijungtas aiškiu jungtuku, eina po pagrindinio sakinio).

Mokomasi taisyklingai vartoti žodžių junginius (*atstovauti kam?, atitikti ką? atsisakyti, atsirasti ko? domėtis kuo?, prisitaikyti prie ko?, turtingas ko?*).

Stilistika. Mokiniai mokosi rašyti laikydamiesi bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (paiso tinkamos žodžių tvarkos, vengia tų pačių žodžių kartojimosi tame pačiame sakinyje), logikos reikalavimų. Mokomasi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus).

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Analizuodami ir kurdami sakinčius ir rašytinius tekstus mokiniai plėtoja teksto kaip vientisos struktūros pažinimą: įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga. Mokiniai nagrinėja ir mokosi kurti pasakojimą su aprašymo ir samprotavimo (savo nuomonės išsakymas) elementais.

Nagrinėjamas teksto rišlumas, vientisumas temos aspektu. Aptariamos teksto pavadinimo funkcijos.

Mokomasi sieti sakinius.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai susipažįsta su indoeuropiečių kalbų šeima, su baltų kalbomis ir jų likimais. Mokiniai diskutuoja apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, kalbos kitimą, naujų žodžių kūrimą ir jų vartojimą.

Turinio apimtis. 9–10 klasės

Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, įtikinti.

Aktyvaus klausymosi veikla. Aptariamas įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinys (pagrindinė mintis, keliamos problemos, reiškiami požiūriai, pateikiami argumentai).

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Mokomasi kalbėti viešai pagal modelį mokytojui padedant. Mokomasi pristatyti informaciją, atliktą veiklą (gali būti bet kurio mokomojo dalyko).

Toliau lavinami dialoginio kalbėjimo gebėjimai: mokomasi dalyvauti įvairiuose pokalbiuose.

Mokomasi tikslingai naudotis tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. Kalbos pažinimas (8.5.2.4).

Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūros pažinimui svarbūs įvairių epochų ir laikotarpių, klasikinės bei šiuolaikinės literatūros kūriniai ar jų ištraukos, jaunimui skirta literatūra, populiariosios literatūros pavyzdžiai. Skaitomi įvairių socialinį kultūrinį kontekstą apimantys įvairaus pobūdžio (publicistiniai, dokumentiniai, reklaminiai, informaciniai) negrožiniai ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., elektroninis tekstas, diskusijos internete). Skaitomi įvairių žanrų negrožiniai tekstai: viešosios kalbos, pranešimai, interviu, mokslo populiarieji straipsniai, laiškai, dienoraščiai, atsiminimai, reklamos.

Literatūros, kaip kultūros dalies, pažinimas. Šiame koncentre susipažįstama su bendriausiais visuotinės ir lietuvių literatūros kaitos bruožais, mokomasi suprasti literatūros istoriškumą. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai.

Skaitant įvairių epochų ir literatūros kryptių kūrinius ar jų ištraukas aptariamos vertybės, žmogaus samprata.

Skaitant antikos kūrinių ištraukas bei lietuvių tautosakos kūrinius, Biblijos ištraukas aptariama vertybės, žmogaus samprata.

Skaitant viduramžių literatūros pavyzdį aptariamas žmogaus idealas, riteriškumo samprata.

Skaitant ir nagrinėjant Renesanso literatūros kūrinius ar ištraukas pabrėžiamos humanizmo vertybės, pasitikėjimas žmogaus kūrybinėmis galiomis.

Skaitant ir nagrinėjant romantizmo literatūros pavyzdžius aptariami romantinės literatūros idealai, romantinis herojus.

Skaitant ir nagrinėjant realistinę literatūrą aptariamas gyvenimo tikrovės vaizdavimas, socialinė problematika.

Skaitant ir nagrinėjant modernizmo literatūros pavyzdžius aptariamas santykis su kultūros tradicija, požiūriai į asmenį ir visuomenę.

Aptariama šiuolaikinės literatūros paauglių ir jaunimo literatūros psichologinė problematika.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Aptariami svarbiausių įvykių ir laiko dvasios atspindžiai nagrinėjamo laikotarpio meno (dailės, muzikos, architektūros) pavyzdžiuose.

Literatūra siejama su teatrinio meno elementais. Aptariama literatūros kūrinio interpretacija kine ar teatre (pvz., B. Sruogos *Dievų miškas*, S. Šaltenio *Riešutų duona*). Aptariami pasirinkti jaunimui ir plačiajai visuomenei skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, spektakliai, interneto svetainės (pasirinkti pavyzdžiai).

Privalomos literatūros sąrašas ((pasirenkami čia nurodyti arba žemesniųjų klasių tekstai ar jų ištraukos, atsižvelgiant į konkretaus mokinio galimybes, polinkius, ugdymosi poreikius).

Lietuvių literatūros tekstai

Lietuvių pasakos. *Eglė Žalčių karalienė*

Pasakos apie bebaimį herojų ir baimės paieškas

Gedimino laiškai (pasirinkti laiškai)

M. Daukša. *Postilė*. (Prakalba)

M. Mažvydas. *Katekizmas*. (Prakalba)

A. Baranauskas. *Anykščių šilelis*
 Maironis. *Pavasario balsai*
 V. Mykolaitis-Putinas arba B. Sruoga (pasirinkti simbolistiniai eilėraščiai)
 J. Aistis, A. Miškinis, B. Brazdžionis, S. Nėris (pasirinkti neoromantiniai eilėraščiai)
 Žemaitė. *Marti*
 J. Savickis. *Kova* arba P. Cvirka. *Saulėlydis Nykos valsčiuje (Kasdienės istorijos)* (pasirinkta novelė)
 A. Vaičiulaitis. *Valentina* arba I. Šeinius. *Kuprelis*
 K. Binkis. *100 pavasarių*
 H. Radauskas (pasirinkti eilėraščiai)
 V. Mačernis. *Po ūkanotu nežinios dangum* (pasirinkti sonetai)
 B. Sruoga. *Dievų miškas* (ištrauka)
 A. Škėma. *Raštai* (pasirinkta novelė)
 J. Aputis arba R. Granauskas (1 ar 2 pasirinktos novelės)
 J. Grušas. *Barbora Radvilaitė* arba *Meilė, džiazas ir velnias*
 A. Mackus. *Žodžiai ir raidės* arba Liūnė Sutema. *Tebūnie* (pasirinkti kūriniai)
 M. Martinaitis. *Kukučio baladės* (pasirinkti kūriniai)
 S. Šaltenis. *Riešutų duona*
 V. Juknaitė. *Išsiduosi. Balsu* arba *Tariamasis iš tamsos* (pasirinktos ištraukos)
 J. Ivanauskaitė. *Pakalnučių metai* arba S. T. Kondrotas. *Įvairių laikų istorijos*

Visuotinės literatūros tekstai

Graikų mitai. Sizifas. Narcizas
 Sofoklis. *Edipas karalius* arba *Antigonė*
 Biblija. *Senasis Testamentas. Pradžios knyga* (pasakojimas apie Kainą ir Abelį, pasakojimas apie Babelio bokštą) *Ištraukos iš Naujojo Testamento Evangelijos pagal Matą* (Kalno pamokslas, palyginimas apie vynuogyno darbininkus)
Rolando giesmė arba *Tristanas ir Izolda*, arba *Apvaliojo stalo riteriai* (ištraukos)
 Senovės rytų poezija (pasirinktinai)
 M. de Servantesas Savedra (M. de Cervantes Saavedra). *Don Kichotas* (ištrauka)
 V. Šekspyras (W. Shakespeare). *Karalius Lyras* arba *Makbetas*
 Ž. B. Moljeras (J. B. Molière). *Don Žuanas* arba *Tartiufas*
 A. Mickevičius (A. Mickiewicz). *Vėlinės* arba *Konradas Valenrodas* (pasirinktos ištraukos)
 O. de Balzakas (H. de Balzac). *Tėvas Gorijo* arba *Eugenija Grande*
 R. M. Remarkas (R. M. Remarque). *Vakarų fronte nieko naujo* arba *Juodasis obeliskas*
 Dž. Selindžeris (J. D. Salinger). *Rugiuose prie bedugnės*
 J. Gorderis (J. Gaarder). *Mergaitė su apelsiniais*
 A. Platonovas arba I. Buninas (pasirinktas apsakymas)
 U. Eko (U. Eco). *Rožės vardas*

Rekomenduojamų skaityti knygų sąrašas skelbiamas interneto svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

Rašymas

Rašymo tikslai. Mokiniai mokosi rašyti siekdami įvairių tikslų: siekdami sudominti, informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti kitiems procesus, reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas. Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms, visuomenei.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame koncentre mokiniai mokosi rašyti apie mokyklos bendruomenės gyvenimo aktualijas, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: medžiagos kaupimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas. Tekstai rašomi ranka ir tekstų rengykle.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. kalbos pažinimas (8.5.2.4).

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti pagal nurodyto žanro pavyzdį. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis; dalykiniai tekstai: motyvacinis laiškas, straipsnis, gyvenimo aprašymas, prašymas. Mokiniais suteikiama galimybių pasirinktinai imtis tam tikrų kūrybinių bandymų.

Kalbos pažinimas

Leksika. Mokomasi vengti nevartotinių žodžių.

Morfologija. Prireikus kartojama kalbos dalių rašyba ir vartosenos normos, individualiai mokomasi taisyklingos rašybos.

Sintaksė. Mokomasi praktiškai pažinti ir vartoti sudėtinius jungtukinius ir bejungtukius sakinius. Mokomasi sudėtinių sakinių skyrybos (privalomųjų skyrybos taisyklių). Mokomasi skirti citatas.

Stilistika. Mokiniai mokosi rašyti laikydamiesi bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (vengia tų pačių linksnų kartojimosi tame pačiame sakinyje, tinkamai vartoja veiksmažodžių laikus, įvardžius), logikos. Mokomasi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į situaciją ir adresatą.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Šiame konkreste ypač daug dėmesio skiriama tekstui kaip visumai komponuoti, samprotaujamojo tipo (aiškinamiesiems ir argumentuojamiesiems) tekstams rašyti. Mokytojai padedant, mokiniai pagal modelius komponuoja aiškinamuosius tekstus, kurių struktūra pagrįsta loginiais ryšiais (klauskas – atsakymas, teiginys – pavyzdys, priežastis – padarinys). Mokiniai kuria argumentuojamuosius tekstus pagal schemas, pavyzdžius: formuluoja teksto tezę ir pagrindinius teiginius.

Nagrinėjamas teksto temos ir pagrindinės minties vientisumas. Aptariamos teksto pavadinimo funkcijos.

Nagrinėjamas teksto rišlumas. Mokiniai mokosi vartoti ryšius rodančias siejimo priemones: jungtukus, dalelytes, įterpinius.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai skaito tekstus apie seniausius lietuvių kalbos rašytinius šaltinius, aptaria lietuvių kalbos unikalumą ir savitumą, dabartinę lietuvių kalbos padėtį. Klausydamiesi įrašų mokiniai susipažįsta su lietuvių kalbos tarmėmis.

LIETUVIŲ GIMTOSIOS KALBOS BENDROSIOS PROGRAMOS PRITAIKYMAS NEŽYMIAM SUTRIKUSIO INTELEKTO MOKINIAMS

Ugdymo tikslas

Lietuvių kalbos tikslas – sudaryti prielaidas nežymiai sutrikusio intelekto mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, atsižvelgiant į jų individualią kalbinę, kultūrinę, socialinę patirtį, poreikius, sutrikimo pobūdį ir išgales.

Ugdymo uždaviniai

Siekama, kad mokiniai įgytų komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingai mokymosi, visuomeninei ir būsimai profesinei veiklai:

- ugdytųsi gebėjimą bendrauti su įvairiais adresatais pažįstamose socialinėse situacijose;
- ugdytųsi poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus;
- ugdytųsi sąmoningo skaitymo įgūdžius, gebėjimą suprasti raštu pateiktą informaciją, patirtų estetinių išgyvenimų skaitydami grožinės literatūros tekstus, atpažintų esmines vertybes;
- ugdytųsi gebėjimą suprantamai reikšti mintis raštu.

Mokinių gebėjimų raida

Šioje dalyje nurodoma esminių kiekvienos veiklos srities – kalbėjimo ir klausymo, skaitymo, literatūros (kultūros) pažinimo, rašymo – gebėjimų raida. Jei gebėjimas atitinkamame konkreste neugdomas, jis žymimas brūkšneliu.

1. Kalbėjimas ir klausymas	
5–6 klasės	7–8 klasės, 9–10 klasės
1.1. Atsakyti į klausimus iš neilgo (kelių sakinių) klausomo teksto.	1.1. Glaustai nusakyti klausomo teksto turinį.
1.2. Tinkamai papasakoti apie save atsižvelgiant į komunikacinę situaciją.	1.3. Mokytojai padedant, tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį, papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?).
1.4. -	1.4. Mokytojai padedant, pasakyti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, remtis savo patirtimi.
1.5. Dalyvaujant pokalbiuose klausytis, klausti, atsakyti.	1.5. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose klausytis, klausti, atsakyti, pateikti pavyzdžių iš savo patirties, pasakyti savo nuomonę.
1.6. Mokytojai padedant, siekti kalbėti aiškiai.	1.6. Mokytojai padedant, siekti kalbėti tiksliai ir aiškiai.
1.7. Mokytojai padedant, apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė.	1.7. Mokytojai padedant, apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, atsižvelgti į mokytojo pasiūlymus.
2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas	
5–6 klasės	7–8 klasės, 9–10 klasės
2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas	
Atsakyti į klausimus apie teksto turinį ir tematiką.	Atsakyti į klausimus apie teksto turinį ir tematiką, nusakyti nuotaiką, tiesiogiai įvardytas vertybes.
2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus	
	Paaiškinti nesudėtingas grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis savo patirtimi.
2.1.C Analizuoti, kaip tekstuose kuriama prasmė	

Nurodyti tiesiogiai įvardytus grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus: veiksmo vietą, laiką, veikėjus.	Nurodyti tiesiogiai įvardytus grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus: veiksmo vietą, laiką, veikėjus, pagal pateiktą modelį apibūdinti pagrindinį veikėją.
2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką	
Pasakyti savo nuomonę apie veikėjų poelgius.	Pasakyti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus remiantis išpūdžiu, savo patirtimi.
2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su skirtingo pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) teksta	
Mokytojui padedant, rasti tiesiogiai pasakytą informaciją nurodytame šaltinyje.	Rasti tiesiogiai pasakytą informaciją nurodytame šaltinyje.
2.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi	
2.3.A. Klausti, kas buvo neaišku.	2.3.A. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: skaityti dar kartą (kelis kartus), klausti, ieškoti žodyne.
2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė.	2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, taikyti pasiūlytą teksto suvokimo strategijos modelį.
3. Rašymas	
5–6 klasės	7–8 klasės, 9–10 klasės
3.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą	
3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į adresatą (pažįstamas, nepažįstamas; bendraamžis, vyresnis).	3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas; bendraamžis, vyresnis).
3.1.B. Trumpai (keliais sakiniiais) aprašyti nuotykį, įvykį.	3.1.B. Pagal modelį kurti nesudėtingos kompozicijos trumpus pasakojimus.
3.1.C. Mokytojui padedant, aprašyti daiktą, gyvūną.	3.1.C. Aprašyti gerai žinomą asmenį, daiktą, gyvūną.
3.1.D. -	3.1.D. Trumpai parašyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą tekstą, įvykusį renginį), argumentuoti remiantis savo patirtimi.
3.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba	
Pagal išgales rašyti suprantamai, mokytojui padedant, siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.	Pagal išgales rašyti suprantamai, taisyklingai rašyti ir skirti išmokus atvejus, siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.
3.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmąstyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi	
3.3.A. Mokytojui padedant, tobulinti nurodytą teksto dalį aiškumo ir taisyklingumo aspektu.	3.3.A. Mokytojui padedant, tobulinti nurodytą teksto dalį aiškumo ir taisyklingumo aspektu.
3.3.C. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė.	3.3.C. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, taikyti pasiūlytą rašymo strategijos modelį.

Turinio apimtis. 5–6 klasės

Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: sudominti (mokomasi pasakoti įvykius, nuotykius, sekti pasakas), informuoti (tiksliai perduoti informaciją apie save).

Aktyvaus klausymosi veikla. Aptariama klausymosi svarba bendraujant. Mokytojui padedant, kuriamos tinkamo klausymosi taisyklės ir mokomasi jų laikytis.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Mokomasi tinkamai atsakyti į klausimus, formuluoti klausimą.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. Kalbos pažinimas (8.3.2.4).

Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitymui pasirenkami individualias mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys grožiniai ir negrožiniai tekstai ar jų ištraukos.

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Šiame koncentre formuojamas literatūros kaip išmonės, vaizduojamojo pasaulio sąlygiškumo suvokimas, mokomasi skirti, kas tikra ir kas išgalvota.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Ugdomas knygos kaip literatūros pateikimo formos supratimas. Mokomasi skirti sąvokas: *autorius, rašytojas, poetas, dailininkas*.

Kiek įmanoma aptariami pasirinkti vaikams skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, vaikų literatūros ekranizacijos, spektakliai, interneto svetainės.

Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami papasakoti apie save, sudominti kitus, informuoti.

Rašymo užduočių kontekstas. 5–6 klasių koncentre mokiniai rašo apie jiems gerai pažįstamus ir aktualius dalykus remdamiesi savo patirtimi – nutikimais, įspūdžiais, išgyvenimais.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma reguliariai. Parenkami rašymo modeliai ir strategijos atsižvelgiant į individualius mokinio poreikius.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. Kalbos pažinimas (8.3.2.4).

Tekstų žanrai. Mokomasi rašyti žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą.

Kalbos pažinimas

Mokiniai praktiškai (pagal modelius, analogijas ir pan.) mokosi kalbos pažinimo dalykų, reikalingų komunikavimo gebėjimams ugdytis. Atsižvelgiama į konkretaus mokinio ugdymosi poreikius ir galimybes.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Šiame koncentre vyrauja pasakojamojo tipo tekstų aptarimas ir kūrimas. Mokiniai mokosi suprasti, kad sakinius į visumą sieja teksto tema.

Turinio apimtis. 7–8 klasės, 9–10 klasės

Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, įtikinti. Aptariamose pagrindinės kalbos etiketo taisyklės ir mokomasi jų laikytis.

Aktyvaus klausymo veikla. Mokomasi gauti grįžtamąją klausymo informaciją (klausimai, komentarai). Aptiriamos netinkamo klausymosi priežastys ir pasekmės.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Kalbama pažįstamiems adresatams neoficialiose situacijose apie gerai žinomus dalykus Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. Kalbos pažinimas (8.4.2.4).

Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitymui pasirenkami individualias mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys grožiniai ir negrožiniai tekstai.

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Šiame koncentre skaitomi įvairių literatūros rūšių, tipų, žanrų kūriniai ar jų ištraukos.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Mokomasi išvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: aptariamos dainomis tapusių eilėraščių, skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajos.

Aptariami pasirinkti jaunimui ir plačiajai visuomenei skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, spektakliai, interneto svetainės.

Rašymas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: sudominti kitus, informuoti, išsakyti savo mintis. Rašoma pažįstamiems ir nepažįstamiems adresatams.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame konkrente mokiniai rašo apie gana gerai žinomus ir aktualius dalykus. Rašoma remiantis savo patirtimi.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma reguliariai. Parenkami rašymo modeliai ir strategijos atsižvelgiant į individualius mokinio poreikius.

Teksto struktūra ir tekstų tipai Žr. *Kalbos pažinimas (8.4.2.4).*

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti paisydami žanro reikalavimų. Mokomasi rašyti laišką (asmeninį ir dalykinį), nuotykių, kelionių išpūdžius, pasiaiškinimą, žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą, prašymą, gyvenimo aprašymą.

Kalbos pažinimas

Mokiniai praktiškai (pagal modelius, analogijas ir pan.) mokosi kalbos pažinimo dalykų, reikalingų komunikavimo gebėjimams ugdytis. Atsižvelgiama į konkretaus mokinio ugdymosi poreikius ir galimybes.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Šiame konkrente vyrauja aprašomojo ir aiškinamojo tipo tekstų nagrinėjimas ir kūrimas. Mokiniai mokosi kurti vientisą tekstą. Aptariamos teksto pavadinimo funkcijos. Mokomasi tinkamai sieti sakinius.